

سازمان اسناد و کتابخانه ملی
جمهوری اسلامی ایران

دانشگاه آزاد اسلامی

واحد بهشهر

گروه حقوق

پایان نامه برای دریافت درجه کارشناسی ارشد (M.A)

(رشته حقوق خصوصی)

عنوان:

مطالعه تطبیقی عقود مبادله ای (با بازدهی ثابت) در فقه و حقوق موضوعه ایران

استاد راهنما:

دکتر علیرضا نصیری خلیلی

نگارنده:

محمد کاظم قاجار کوهستانی

تابستان ۹۷

ب

واحد بهشهر

بسم الله الرحمن الرحيم

تعهد نامه اصالت رساله یا پایان نامه

اینجانب محمدکاظم قاجار کوهستانی دانش آموخته مقطع کارشناسی ارشد در رشته حقوق خصوصی که در تاریخ / از پایان نامه / رساله خود تحت عنوان: مطالعه تطبیقی عقود مبادله ای (با بازدهی ثابت) در فقه و حقوق موضوعه ایران

با کسب نمره و درجه دفاع نموده ام بدینوسیله متعهد می شوم:

۱) این پایان نامه / رساله حاصل تحقیق و پژوهش انجام شده توسط اینجانب بوده و در مواردی که از دستاوردهای علمی و پژوهشی دیگران (اعم از پایان نامه، کتاب، مقاله و ...) استفاده نموده ام، مطابق ضوابط و رویه موجود، نام منبع مورد استفاده و سایر مشخصات آن را در فهرست مربوطه ذکر و درج کرده ام.

۲) این پایان نامه / رساله قبلاً برای دریافت هیچ مدرک تحصیلی (هم سطح، پایین تر یا بالاتر) در سایر دانشگاه ها و موسسات آموزش عالی ارائه نشده است.

۳) چنانچه بعد از فراغت از تحصیل، قصد استفاده و هرگونه بهره برداری اعم از چاپ کتاب، ثبت اختراع و ... از این پایان نامه داشته باشم، از حوزه معاونت پژوهشی واحد مجوزهای مربوطه را اخذ نمایم.

۴) چنانچه در هر مقطعی زمانی خلاف موارد فوق ثابت شود، عواقب ناشی از آن را می پذیرم و واحد دانشگاهی مجاز است با اینجانب مطابق ضوابط و مقررات رفتار نموده و در صورت ابطال مدرک تحصیلی ام هیچگونه ادعایی نخواهم داشت.

نام و نام خانوادگی: محمدکاظم قاجار کوهستانی

تاریخ و امضاء

سپاسگزاری:

پروردگارا:

نه می توانم موهایشان را که در راه عزت من سفید شد، سیاه کنم و نه برای
دستهای پینه بسته شان که ثمره تلاش برای افتخار من است، مرهمی دارم ؛ پس
توفیقم ده که هر لحظه شکر گزارشان باشم و ثانیه های عمرم را در عصای دست
بودنشان بگذرانم.

شکر و سپاس خدا را که بزرگترین امید و یاور در لحظه لحظه زندگیست.

تقدیم به:

تقدیم به پدر بزرگوار و مادر مهربانم

آن دو فرشته ای که از خواسته هایشان گذشتند، سختی ها را به جان خریدند و خود را سپر
بلای مشکلات و ناملايمات کردند تا من به جایگاهی که اکنون در آن ایستاده ام برسم.

فهرست مطالب

عنوان	صفحه
چکیده:.....	۱
فصل اول: کلیات تحقیق	
مقدمه.....	۳
۱-۱- بیان مسأله.....	۳
۱-۲- اهمیت و ضرورت انجام تحقیق.....	۵
۱-۳- اهداف تحقیق:.....	۶
۱-۳-۱- هدف اصلی:.....	۶
۱-۳-۲- اهداف فرعی.....	۶
۱-۴- سؤالات تحقیق:.....	۶
۱-۴-۱- سوال اصلی:.....	۶
۱-۴-۲- سوال های فرعی:.....	۶
۱-۵- فرضیه های تحقیق:.....	۷
۱-۵-۱- فرضیه اصلی.....	۷
۱-۵-۲- فرضیه های فرعی.....	۷
۱-۶- مرور ادبیات و سوابق مربوطه.....	۷
۱-۷- جنبه جدید بودن و نوآوری در تحقیق.....	۸
۱-۸- روش تحقیق.....	۸
۱-۹- ساختار تحقیق.....	۹

فصل دوم: مفاهیم و مبانی نظری تحقیق

- ۱-۲- تعاریف..... ۱۱
- ۱-۱-۲- تعریف عقد..... ۱۱
- ۱-۱-۱-۲- عقد در لغت..... ۱۱
- ۱-۱-۱-۲- عقد در اصطلاح..... ۱۲
- ۲-۱-۲- تعریف عقود مبادله ای..... ۱۶
- ۴-۱-۲- مفهوم عقد استصناع..... ۲۰
- ۱-۴-۱-۲- عقد استصناع در لغت..... ۲۰
- ۵-۱-۲- تعریف اجاره به شرط تملیک..... ۲۲
- ۱-۵-۱-۲- تعریف مجمع فقه اسلامی..... ۲۲
- ۲-۵-۱-۲- تعریف اداره حقوقی قوه قضائیه جمهوری اسلامی ایران..... ۲۲
- ۲-۲- مبانی نظری..... ۲۳
- ۱-۲-۲- انواع عقود مبادله ای..... ۲۳
- ۲-۲-۲- مباحه..... ۲۵
- ۱-۲-۲-۲- ماهیت حقوقی مباحه..... ۲۵
- ۲-۲-۲-۲- مبانی مباحه..... ۲۸
- الف: مبانی فقهی..... ۲۸
- ب: مبانی حقوقی..... ۳۰
- ۳-۲-۲-۲- انواع مباحه..... ۳۱
- ۱-۳-۲-۲-۲- مباحه از اعتبار شیوه انجام معامله..... ۳۱

الف - مرابحه اصالتی	۳۲
ب- مرابحه و کالتی	۳۲
۲-۲-۲-۲-۲- مرابحه از حیث اخذ سود	۳۳
الف - مرابحه درصدی	۳۳
ب- مرابحه با سود مبلغی	۳۳
۲-۲-۲-۲-۳- مرابحه از حیث قلمرو	۳۳
الف- مرابحه تجاری	۳۴
ب- مرابحه فردی	۳۴
۲-۲-۳- عقد استصناع	۳۴
۲-۲-۳-۱- ارکان عقد استصناع	۳۴
۲-۲-۳-۱- طرفین قرارداد	۳۴
۲-۲-۳-۱- صیغه (ایجاب و قبول)	۳۴
۲-۲-۳-۱- موضوع استصناع	۳۵
۲-۲-۳-۱- عوض	۳۵
۲-۲-۳-۲- ویژگی ها و انواع عقد استصناع	۳۶
۲-۲-۳-۱- ویژگی های عقد استصناع	۳۶
۲-۲-۳-۲- انواع استصناع	۳۷
۲-۲-۴- اجاره به شرط تملیک	۳۹
۲-۲-۴-۱- انواع اجاره به شرط تملیک	۳۹
۲-۲-۴-۱-۱- اجاره ای که همراه با وعده ی یک طرفی فروشنده است	۳۹

- ۴۱ ۲-۲-۴-۱-۲- اجاره ای که به تملیک منتهی می شود
- ۴۲ ۲-۲-۴-۲- حکم شرط ضمن عقد در اجاره به شرط تملیک
- ۴۵ ۲-۲-۴-۳- خصوصیات عقد اجاره به شرط تملیک در بانکداری اسلامی
- ۴۶ ۲-۲-۴-۱- عقد اجاره
- ۴۷ ۲-۲-۴-۱-۱- ویژگی های مشترک با سایر عقود
- ۵۱ ۲-۲-۴-۱-۳- ویژگی های مختص عقد اجاره به شرط تملیک
- ۵۱ اعتباری بودن
- ۵۲ کتبی بودن اجاره به شرط تملیک
- ۵۴ ۲-۲-۴-۳- شرط ضمن عقد

فصل سوم : عقود مبادله ای با بازدهی ثابت در فقه

- ۵۸ مقدمه
- ۵۸ ۳-۱- عقود مبنایی عقود با بازدهی معین
- ۵۸ ۳-۱-۱- شرط اختصاصی عقد مرابحه در فقه
- ۵۹ ۳-۱-۲- شرط اختصاصی عقد استصناع در فقه امامیه
- ۶۰ ۳-۱-۲-۱- استصناع قرارداد باطل
- ۶۰ ۳-۱-۲-۲- استصناع قرارداد صحیح
- ۶۳ ۳-۱-۲-۳- استصناع به عنوان اجاره یا جعاله
- ۶۶ ۳-۲- شرایط فقهی عقود با بازدهی معین
- ۶۶ ۳-۱-۲- خرید و فروش و کالتی
- ۶۷ ۳-۲-۲- قرارداد مقاطعه کاری

۷۱	۳-۲-۳- بیع العینه.....
۷۱	۳-۲-۳-۱- تعریف بیع العینه.....
۷۲	۳-۲-۳-۲- انواع بیع العینه.....
۷۵	۳-۲-۴- بیع دین (تنزیل).....
۷۵	۳-۲-۴-۱- بیع دین مطلقاً باطل است.....
۷۶	۳-۲-۴-۱- تفاوت بین بیع دین حال و دین موجل.....
۷۷	۳-۲-۵- تفاوت بین بیع دین به خود مدیون و به غیر مدیون.....
۷۷	تفاوت بین بیع دین به ثمن حال و نسیه
۷۸	۵-۲-۶- صحت بیع دین و مطالبه ثمن پرداخت شده
۷۹	۳-۲-۷- بیع دین مطلقاً صحیح است.....
۷۹	۳-۲-۸- حکم صحت بیع دین به دین از مواد قوانین مدون قابل استنباط است
۸۲	۳-۲-۹- مراجعه به منابع فقهی و فتاوی معتبر
۸۳	۳-۲-۱۰- مستند هر دو گروه از فقهاء فوق اجماع و روایت است.....
۸۳	۳-۲-۱۰-۱- اجماع
۸۴	۳-۲-۱۰-۲- روایت
۸۵	۳-۲-۱۰-۳- روایت

فصل چهارم: عقود مبادله ای با بازدهی ثابت در حقوق

۸۹	۴-۱- بررسی ماهیت مبنایی عقود با بازدهی ثابت در حقوق ایران.....
۸۹	۴-۱-۱- عقد اجاره در حقوق ایران.....
۸۹	۴-۱-۲- عقد مرابحه در حقوق ایران

- ۴-۱-۳- استصناع در حقوق ایران ۹۰
- ۴-۱-۳-۱- موارد مشابه به استصناع ۹۱
- ۴-۲- شرایط و ضوابط انتشار ابزارهای مالی با بازدهی معین ۹۴
- ۴-۲-۱- شرایط و ضوابط انتشار اوراق مرابحه و اجاره ۹۴
- ۴-۲-۱-۱- شرایط منتشرکنندگان اوراق بهادار مرابحه و اجاره ۹۴
- ۴-۲-۱-۱-۱- شرایط نهاد واسط ۹۶
- ۴-۲-۱-۲- شرایط فروشنده ۹۸
- ۴-۲-۱-۳- شرایط عامل فروش ۹۸
- ۴-۲-۱-۴- عامل پرداخت، ضامن و بازارگردان ۹۹
- ۴-۳- شرایط دارایی مبنای عقود مبادله ای ۱۰۰
- ۴-۳-۱- شرایط عمومی دارایی عقود مبادله ای ۱۰۰
- ۴-۳-۲- شرایط اختصاصی دارایی مبنای عقود مبادله ای ۱۰۱
- ۴-۳-۳- انواع دارایی قابل قبول عقود مبادله ای ۱۰۲
- ۴-۳-۳-۴- شرایط خریداران عقود مبادله ای ۱۰۲
- ۴-۳-۳-۵- شرایط انتشار اوراق بهادار اوراق اجاره و مرابحه ۱۰۳
- ۴-۳-۳-۱- مدارک و مستندات لازم برای صدور مجوز انتشار اوراق اجاره ۱۰۳
- ۴-۳-۳-۲- مدارک و مستندات لازم برای صدور مجوز انتشار اوراق مرابحه ۱۰۶
- ۴-۳-۴- سایر اطلاعات مهم به تشخیص سازمان ۱۰۶
- ۴-۴- آثار ابزارهای مالی با بازدهی معین ۱۰۷
- ۴-۴-۱- حقوق و تعهدات طرف‌های ابزارهای مالی با بازدهی معین ۱۰۸

- ۱۰۸ ۴-۴-۱-۱- تعهدات و حقوق اطراف انتشار اوراق بهادار اجاره.
- ۱۰۸ ۴-۴-۱-۱-۱- رابطه بین بانی و نهاد واسط.
- ۱۰۹ ۴-۴-۱-۱-۱- انتخاب ضامن و معرفی آن به سازمان بورس و اوراق بهادار.
- ۱۱۰ ۴-۴-۱-۱-۲- انتخاب حسابرس.
- ۱۱۰ ۴-۴-۱-۱-۳- بررسی محدودیت و موانع قانونی، قراردادی و یا قضایی استفاده از دارایی و رفع آن.
- ۱۱۱ ۴-۴-۱-۱-۴- توانایی مالی بانی برای پرداخت اجاره‌بها.
- ۱۱۱ ۴-۴-۱-۱-۵- تعهد بانی به عدم خرید اوراق بهادار اجاره.
- ۱۱۱ ۴-۴-۱-۱-۶- پرداخت اجاره‌بهای کالا توسط بانی.
- ۱۱۲ ۴-۴-۱-۱-۷- دادن گزارش توجیهی تامین مالی بانی.
- ۱۱۲ ۴-۴-۱-۱-۸- ارائه اطلاعات به سازمان بورس و اوراق بهادار توسط بانی.
- ۱۱۲ ۴-۴-۱-۲- رابطه بین ناشر و دارندگان اوراق اجاره.
- ۱۱۳ ۴-۴-۱-۲-۱- اجرای وکالت.
- ۱۱۴ ۴-۴-۱-۲-۲- عدم حق توکیل.
- ۱۱۴ ۴-۴-۱-۲-۳- رعایت مصلحت دارندگان اوراق.
- ۱۱۵ ۴-۴-۱-۲-۵- رابطه بانی با دارندگان اوراق.
- ۱۱۶ ۴-۴-۱-۲-۶- نداشتن حق تقاضای تقسیم کالای مبنای انتشار اوراق.
- ۱۱۶ ۲-۳-۱- تعمیر کالای مبنای انتشار اوراق.
- ۱۱۶ ۳-۳-۱- آماده نگه داشتن کالای مبنای انتشار اوراق برای انتفاع بانی.
- ۱۱۷ ۴-۳-۱- خودداری از تعدی و تفریط.
- ۱۱۷ ۵-۳-۱- استعمال کالای سرمایه‌ای برای مصرف تعیین شده.

- ۲- حقوق و تعهدات طرفهای اوراق مرابحه ۱۱۷
- ۲-۱- رابطه بین بانی و نهاد واسطه ۱۱۸
- ۱-۱-۲- تعهدات و حقوق مشترک بانی و ناشر اوراق اجاره و ناشر اوراق مرابحه ۱۱۸
- ۲-۱-۲- انتخاب بازارگردان و متعهد پذیره نویسی و معرفی آنها به سازمان بورس جهت تایید ۱۱۸
- ۲-۱-۳- پوشش بیمه‌ای مناسب دارایی تا زمان انتقال آن به بانی ۱۱۹
- ۲-۱-۴- حق خریداری اوراق مرابحه برای بانی ۱۱۹
- ۲-۱-۵- رهن بودن دارایی در نزد نهاد واسطه تا زمان وصول مطالبات ۱۱۹
- ۲-۱-۶- گرفتن تعهد کتبی مبنی بر خریداری کالای مبنای انتشار اوراق مرابحه از بانی ۱۱۹
- ۲-۲- رابطه دارندگان اوراق مرابحه با ناشر و بانی ۱۲۰
- ۳- حقوق و تعهدات طرفهای اوراق استصناع ۱۲۰
- ۳-۱- حقوق و تعهدات بانی و ناشر اوراق بهادار استصناع ۱۲۱
- ۲-۳-۱- گرفتن وثیقه ۱۲۱
- ۳-۱-۳- جبران خسارت ۱۲۲
- ۳-۱-۴- انجام تدابیر لازم جهت کاهش ریسک خسارات ۱۲۲
- ۳-۲- حقوق و تعهدات ناشر اوراق و پیمانکار (سازنده) ۱۲۲
- ۱-۳-۲- متحد نبودن بانی و پیمانکار ۱۲۳
- ۳-۲-۲- پرداخت درصدی از مبلغ قرارداد قبل از اجرای قرارداد و گرفتن وثیقه ۱۲۳
- ۳-۲-۳- تهیه مواد اولیه ۱۲۳
- ۳-۲-۴- جبران خسارت ۱۲۴
- نتیجه گیری ۱۲۶

پیشنها‌ها..... ۱۲۹

منابع..... ۱۲۹

چکیده:

اسلام، بر همه مسائل اجتماعی به خصوص روابط اقتصادی سالم، تأکید بسیاری دارد. آنچه سبب لزوم بررسی و تطبیق مسائل مربوط به قراردادهای در اسلام و قراردادهای پشتیبانی در بانکداری اسلامی شده است، وجود قراردادهای متنوع در جامعه حاضر است. از دیرباز یکی از روشهای مناسب برای تامین سرمایه‌ی مورد نیاز دولت، بنگاههای اقتصادی بزرگ و کوچک، انجام پروژه‌های بزرگ اقتصادی و همچنین استفاده از سرمایه‌های کوچک سرمایه‌گذاران، بستن عقود اقتصادی بوده است، این نوع عقود که بخاطر دارا بودن ویژگی تضمین اصل سرمایه و سود (ثابت بودن سود)، در بازارهای مالی و اقتصادی دنیا مورد استقبال قابل اعتنایی قرار گرفتند اما انتشار آنها در کشورهای اسلامی به جهت وجود ربا، همواره ممنوع بوده است، به همین جهت حقوقدانان و اقتصاددانان مسلمان با استفاده از عقود شرعی، به طراحی عقود با بازدهی ثابت پرداختند که این عقود، عبارتند از اوراق بهادار اجاره، استصناع و مرابحه، دارای دو ویژگی تضمین اصل سرمایه و سود و فاقد ایراد شرعی ربا هستند بخاطر همین زودتر از اقسام دیگر مورد توجه بازارهای مالی اسلامی قرار گرفتند در ایران نیز از این نوع عقود در سیستم بانکی به مراتب استفاده می‌شود، و به موضع اجرا گذاشته شده است و این امر مستلزم آن است از نظر فقهی - حقوقی مورد بررسی قرار گیرند به همین خاطر در این تحقیق، به بررسی تطبیقی عقود مبادله‌ای (با بازدهی ثابت) در فقه و حقوق موضوعه ایران می‌پردازیم.

کلید واژه: عقود مبادله‌ای، بازدهی ثابت، فقه اسلامی، حقوق موضوعه ایران

فصل اول:

کلیات تحقیق

مقدمه

بانکداری اسلامی در بخش تخصیص منابع شامل عقود متنوع و متفاوتی است که هر کدام کارایی و منفایی برای مشتریان و بانک دارد. بانک با ارائه تسهیلات در قالب این عقود نیازهای مختلف جامعه را جواب می دهد و خود نیز از امتیازات و نتایج مفید آنها از جمله حذف ربا از جامعه بهره مند می شود. متأسفانه عوامل مختلفی منجر به ایجاد مشکلاتی در مسیر دستیابی به اهداف عالیه بانکداری بدون ربا شده است و با نگاهی به نحوه اجرای آنها، مسئله انحراف در به کار گیری عقود اسلامی و کاهش کارایی ساز و کار بانکداری ایران به چشم می خورد.

در بینش اسلامی، دریافت و پرداخت «ربا» به طور شدیدی مذمت و تحریم شده است؛ «ربا» عامل عمده وجود فقر و شکاف طبقاتی در جامعه به شمار می آید. نظام های بانکی که آلوده به ربا هستند، به علاوه سبب گرانی و موجب ورشکستگی واحدهای تولیدی می شوند. بانکداری اسلامی بر اساس دوری از ربا، تقسیم ریسک، داد و ستد فیزیکی کالا، درگیری مستقیم با قراردادهای و تجارت با استفاده از عقود مختلف شرعی استوار است. تقسیم ریسک و مدیریت آن برای دستیابی به حاکمیت مشارکت و همکاری در انجام پروژه ها از اهداف مهم بانکداری اسلامی است. اگر این روند ادامه پیدا کند، خطر دور شدن از اهداف عالیه بانکداری اسلامی و حتی رواج یافتن معاملات ریوی جامعه را تهدید می کند.

در این مطالعه کوشش شده است تا با مقایسه دقیق عقود مبادله ای در فقه و حقوق، ماهیت و خصوصیات منحصر به فرد هر دسته از این عقود مبادله ای شفاف سازی شود و مشکلات و انحرافات به کارگیری هر یک از عقود در بانکداری اسلامی ایران بررسی شود.

۱-۱- بیان مسأله

عقود مبادله ای عقود با بازدهی ثابت هستند که نرخ سود تسهیلات در قالب آنها می تواند نرخ ثابتی باشد و عقود فروش اقساطی، جعاله، اجاره به شرط تملیک و قرض الحسنه جزء این عقود محسوب میشوند. مطابق این عقود، بانک، کل یا بخشی از سرمایه مورد نیاز یک فعالیت اقتصادی را تأمین می کند، با این تفاوت که بعد از انعقاد قرارداد و قبل از انجام فعالیت اقتصادی، سود بانک معلوم و معین است و تحولات آتی و تغییرات

احتمالی در وضعیت مالی فعالیت مذکور (از جهت سود و زیان) ارتباطی به سود و مطالبات بانک در آن قرارداد ندارد. این عقود شامل موارد زیر می باشند.

فروش اقساطی: بانک ها می توانند به منظور ایجاد تسهیلات لازم جهت استفاده در امور تولیدی و خدماتی، سه دسته از کالاهای زیر را تهیه کنند و از طریق فروش اقساطی در اختیار متقاضیان قرار دهند:

- مواد اولیه، لوازم یدکی و ابزار کار

- ماشین آلات، تأسیسات و تجهیزات تولیدی

- فروش اقساطی مسکن

منظور از فروش اقساطی، واگذاری عین به بهای معلوم، به غیر، به ترتیبی است که تمام یا قسمتی از بهای مزبور به اقساط مساوی یا غیرمساوی در سررسید یا سررسیدهای معین دریافت گردد.

اجاره به شرط تملیک: یکی از روشهای بسیار قابل استفاده توسط آن دسته از مشتریان بانک ها که در فعالیت های تولیدی و خدماتی اشتغال دارند و یا متقاضی دریافت تسهیلات بانکی بابت مسکن می باشند، اجاره به شرط تملیک است که جایگزین موارد عدیده ای از وامها و اعتبارات ربوی معمول در گذشته شده است. روش اجاره به شرط تملیک مبتنی بر عقد اجاره ای است که در آن شرط می شود مستأجر در پایان مدت اجاره، در صورت عمل به شرایط مندرج در قرارداد، عین مستأجره (کالا یا اموال موضوع اجاره) را مالک شود. با استفاده از این روش، بانک ها می توانند به منظور ایجاد تسهیلات لازم برای گسترش بخشهای مختلف اقتصاد اعم از امور خدماتی، کشاورزی، صنعتی، معدنی و نیز مسکن، به عنوان موجد، مبادرت به معاملات اجاره به شرط تملیک کنند.

جعاله: یکی دیگر از تسهیلات بانکی که در نظام بانکداری اسلامی به عنوان یک ابزار مورد استفاده قرار می گیرد، جعاله است که به موجب آن جاعل یا کارفرما در مقابل انجام عمل معین (طبق قرارداد) ملزم به ادای مبلغی اجرت معلوم میشود. طرفی که عمل یا کار را انجام می دهد، عامل یا پیمانکار نامیده میشود. با استفاده از عقد جعاله در به کارگیری تسهیلات بانکی، برای بانک ها امکان گسترش و توسعه در امور مربوط به تولیدات صنعتی و کشاورزی، بازرگانی و خدماتی با تنظیم قرارداد به عنوان عامل و یا عند القضا به عنوان

جاعل فراهم می گردد. بنابراین، بانکها قادرند با تنظیم قرارداد جعاله، تقاضای مشتریانی را که نمی توانند نیازشان را از طریق سایر تسهیلات برآورده سازند، مورد اجابت قرار دهند.

خرید دین: از دیگر ابزارهای کوتاه مدت که بانک ها به وسیله آن می توانند تسهیلات در اختیار مشتریان خود قرار دهند، خرید دین است. قبل از اجرای قانون بانکداری بدون ربا، در سیستم بانکی از ابزار خرید دین در تنزیل سفته های تجاری استفاده می شد. اسناد و اوراق تجاری که از طرف بانک ها خریداری می شود، باید حقیقی و ناشی از معاملات تجاری بوده و دارنده سفته نیز معتبر باشد تا لطمه ای به اصل مبلغ و سود مورد انتشار قابل برگشت وارد نیاید. بانکها مجاز به خریداری اسناد و اوراق تجاری هستند که مدت سررسید آنها از یک سال تجاوز نکند و در موقع خرید اسناد و اوراق تجاری ناشی از عملیات بازرگانی مختارند آنها را به قیمت کمتر از مبلغ اسمی خریداری کنند. در این پژوهش به بررسی تطبیقی این عقود می پردازیم.

۱-۲- اهمیت و ضرورت انجام تحقیق

بانکداری اسلامی در بخش تخصیص منابع شامل عقود متنوع و متفاوتی است که هر کدام کارایی و منفعی برای مشتریان و بانک دارد. بانک با ارائه تسهیلات در قالب این عقود نیازهای مختلف جامعه را جواب می دهد و خود نیز از امتیازات و نتایج مفید آنها از جمله حذف ربا از جامعه بهره مند می شود. متأسفانه عوامل مختلفی منجر به ایجاد مشکلاتی در مسیر دستیابی به اهداف عالیه بانکداری بدون ربا شده است و یا نگاهی به نحوه اجرای آنها، مسئله انحراف در به کارگیری عقود اسلامی و کاهش کارایی سازوکار بانکداری ایران به چشم می خورد. در بینش اسلامی، دریافت و پرداخت «ربا» به طور شدیدی مذمت و تحریم شده است؛ «ربا» عامل عمده وجود فقر و شکاف طبقاتی در جامعه به شمار می آید. نظام های بانکی که آلوده به ربا هستند، به علاوه سبب گرانی و موجب ورشکستگی واحدهای تولیدی می شوند. بانکداری اسلامی بر اساس دوری از ربا، تقسیم ریسک، دادوستد فیزیکی کالا، درگیری مستقیم با قراردادها و تجارت با استفاده از عقود مختلف شرعی استوار است. تقسیم ریسک و مدیریت آن برای دستیابی به حاکمیت مشارکت و همکاری در انجام پروژه ها از اهداف مهم بانکداری اسلامی است. اگر این روند ادامه پیدا کند، خطر دور می کند. در این مطالعه کوشش شده است تا با مقایسه دقیق عقود مشارکتی و مبادله ای در ابعاد مختلف (اقتصادی، اجتماعی و